

- preparing future engineers*] U kn.: Teoriya ta metodyka navchannya matematyky, fizyky, informatyky: Zb. nauk. prats. Vyp. VII., Kryvyy Rig: Vydav. NMetAU [in Russian].
5. Plotnykova E. (2003). Systema pryntsyrov dydaktyky v kontseptsyyi profyl'noho podkhoda k obuchenyyu matematyky v vuze [*The system of principles of didactics in the concept of the profile approach to the teaching of mathematics in high school*] Vysshee obrazovanye sehodnya, № 6 [in Russian].
 6. Sidorenko E. (2003). *Matematicheskie metody obrabotki v psikhologii* [*Mathematical methods of processing in psychology*]. SPb.: Language [in Russian].
 7. Shtanko O., Litvinova M., Borko V., Pokorny V., Sokuryenko YE. (2010). Spetsial'ni rozdily matematyky dlya studentiv elektromekhanichnoho napryamu u sudnobuduvanni. Chastotni, operatsiyini ta dyskretni peretvorenniya: navch. posibnyk [*Special parts of mathematics for students of electromechanical direction in shipbuilding. Frequency, operational and discrete transformations: Tutorial*] Kherson: vyd.-vo KHNTU [in Ukrainian].

Одержано статтю: 12.09.2017
Прийнято до друку: 11.10.2017

УДК 504 : 371.134 : 338.48
DOI: 10.15330/esu.11.76-81

Владислава Любарець,

кандидат педагогічних наук, доцент,
Національний педагогічний університет імені
М.П. Драгоманова (м.Київ, Україна)

Vladyslava Liubarets,

Candidate of pedagogical sciences (PhD),
Associate Professor, National Pedagogical
Dragomanov University (Kyiv, Ukraine)
v.v.liubarets@ukr.net

ЕКОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ТУРИЗМУ

ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF THE FUTURE PROFESSIONAL IN THE FIELD OF TOURISM

У статті розглядається екологічна компетентність як шлях досягнення гармонії у системі “суспільство – природа”. На основі узагальнення наукових джерел розкриваються особливості і змістове наповнення поняття “екологічна компетентність”. Показана необхідність екологізації туристичної діяльності майбутніх фахівців сфери туризму. Наголошено на розвитку нового виду туризму як екотуризм, який потребує компетентних фахівців володіючих екологічними компетентностями. Встановлено компоненти, які включає процес формування екологічної компетентності майбутніх фахівців сфери туризму. Означено подальшу проблему вивчення показників формування екологічної компетентності професійної діяльності майбутніх фахівців сфери туризму.

Ключові слова: екологічна компетентність, професійна підготовка, туристична індустрія.

The article deals with ecological competence as achieve harmony in the “society – nature”. On the basis of the generalization of scientific sources, the peculiarities and content of the concept of “environmental competence” are revealed. The necessity of ecologisation of tourism activity of future specialists of tourism sphere is shown. It is emphasized on the development of a new type of tourism as ecotourism, which requires competent experts possessing environmental competencies. The components, which include the process of forming the ecological competence of future specialists in the sphere of tourism, are established. The further problem of studying the indicators of formation of ecological competence of professional activity of future specialists of the sphere of tourism is pointed out.

Key words: ecological competence, professional training, tourism industry.

Глобальні проблеми, такі як деградація навколишнього середовища, марнотратне використання ресурсів, перенаселення Землі, військові конфлікти і тероризм, бідність, порушення прав людини, які загрожують нашому майбутньому, продовжують існувати і в двадцять першому столітті. У зв'язку з цим в умовах національно-культурного відродження і розбудови ринкової економіки суспільство відчуває гостру потребу у конкурентоспроможних висококваліфікованих фахівцях, з високим рівнем компетентності, які творчо мають вирішувати виробничі та соціально-культурні проблеми.

Для України проблема вдосконалення системи підготовки фахівців туризму має особливе значення у зв'язку з тим, що розвиток туризму, як це зазначається в державних документах останнього часу, визнано пріоритетною справою держави і суспільства, що зазначено в Стратегії сталого розвитку “Україна–2020” [8]. Підвищення ефективності функціонування галузі туризму потребує підготовки кваліфікованих фахівців.

Нині відбуваються глобальні зміни в галузі професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму. Основною метою професійної освіти в сфері туризму має стати підготовка компетентного фахівця та готового до постійного професійного росту, орієнтованого в суміжних галузях, що забезпечує його максимальний запит особистісного потенціалу.

Сучасне екологічне становища багатьох регіонів України та на планеті в цілому, вимагає включення в структуру як професійної компетентності фахівця, так і громадянської компетентності людини екологічної складової, яка б дозволила своєчасно знаходити правильні (з точки зору мінімального ризику для здоров'я людини і якості навколишнього середовища) вирішення проблемних екологічних ситуацій в професійній діяльності.

Дослідження науковців підкреслюють, що на сучасному етапі у науці про туризм актуальними стали такі напрями, як гуманізація, глобалізація, інформатизація та екологізація. Вивченню екологічної компетентності майбутніх фахівців приділили увагу наступні науковці: Т. Бакіров, І. Мунасіпова-Мотяш, О. Пруцакова, Н. Ромейко, Л. Титаренко,

У зарубіжній літературі виділяють різні види компетентності: комп'ютерну та інформаційну, організаційну, самоорганізації, управлінську, мотивування, міжкультурну та ін. Однак екологічна оцінка зміни середовища проживання і стану здоров'я людини, природного середовища та стану природних екологічних систем викликала необхідність такими вченими, як A. Allcock, B. Jones, S. Lane, and J. Grant, G. Smith, D Williams, F Paul [1; 3; 6], виділити екологічну компетентність як компонента професійної компетентності майбутнього фахівця сфери туризму.

Метою даної статті є проведення аналізу та визначення сутності поняття екологічна компетентність.

Сьогодні в екологічній освіті акцент зміщується з вивчення природи і основ екологічної науки на формування екологічної свідомості. Така ціль екологічної освіти відповідає ідеям концепції сталого розвитку. Її реалізація, насамперед, здійснюється через систему екологічних цінностей, яка є внутрішнім орієнтиром екологічної діяльності.

Погляд вчених до визначення дефініції екологічної компетентності різний. Більшість авторів погоджуються з думкою, що екологічна компетентність – це категорія екологічної діяльності, пов'язана з екологічною свідомістю, екологічним мисленням та екологічними цінностями.

Так, Н. Ромейко визначає екологічну компетентність (фахівця) як складний системний об'єкт, побудований на інтеграції теоретичних знань, практичних умінь у сфері екології і певного набору особистих якостей, що виконує специфічну функцію в системі професійної діяльності, обумовлюючи готовність до екологічно адекватної поведінки в ситуаціях морального вибору [7, с. 7].

Т. Бакіров розглядає екологічну компетентність в якості інтегрального показника сформованості екологічної культури, тобто наявність цілісного погляду на взаємовідносини людини, суспільства і біосфери, системи природно-наукових знань і практичних умінь, потреби, що сформувалася, і звички використати їх в повсякденній та професійній діяльності, включення індивідом екологічної складової в систему його морально-естетичної цінності [2, с. 12].

Л. Титаренко визначає екологічну компетентність як здатність особистості приймати рішення і діяти так, щоб наносити довікллю якомога меншої шкоди; здатність застосовувати екологічні знання й досвід у професійних і життєвих ситуаціях, керуючись пріоритетністю екологічних цінностей і непрагматичною мотивацією взаємодії з довкіллям на основі усвідомлення особистої причетності до екологічних проблем і відповідальності за екологічні наслідки власної діяльності [9].

Інтерес до виявлення сутності екологічної компетентності зріс у зв'язку з розумінням того, що рішення глобальної екологічної проблеми, що існує в сучасному світі, неможливо без якісної зміни екологічної культури та екологічної компетентності.

Екологічна компетентність має дуже важливий соціокультурний зміст, який спрямований на соціалізацію студента в умовах наростання вагомості соціально-екологічних факторів. Успішність соціалізації залежить також від реалізації громадянських прав і обов'язків людини, що визначається сформованістю у нього екологічних цінностей та смислів життя, готовності до самообмеження в споживанні благ.

Поняття “екологічна компетентність” приймає універсальний, міждисциплінарний, інтегральний і соціокультурний характер. Конструктивність екологічної компетентності представляє інтегративне поєднання здібностей, установок і досвіду творчої діяльності. Їх компонентний взаємозв'язок дозволяє встановлювати екологічні відносини в системі суспільство-природа-людина.

Структурний взаємозв'язок компонентів екологічної компетентності майбутнього фахівця сфери туризму можна представити таким чином: життєва потреба в саморозвитку, в існуванні у гармонії з природою мотивує практичну екологічну діяльність. Екологічні знання забезпечують усвідомлення цінності природи. Переживання цих цінностей забезпечує емоційно-вольову регуляцію діяльності і збагачення особистісних смислів, які призводять до трансформації системи потреб у відповідності із цільовими установками сталого розвитку.

Специфічне поєднання різних здібностей суб'єкта діяльності утворює основу професійної поведінки, спрямованої на вирішення екологічних проблем. Таким чином, екологічна компетентність є основоположним елементом в успіху екологічної діяльності. Екологічна компетентність пов'язана з самоорганізацією діючих, творчих суб'єктів, здатних на несподівані рішення в складній екологічній обстановці. [4, с. 148–149].

Погоджуємося з вченою О. Пруцаковою, яка концептуально важливим вважає те, що екологічна компетентність – це характеристика, набута в процесі навчання і виховання. Отже, набуває першорядного значення положення про взаємообумовленість, єдність навчання, виховання і розвитку особистості. Це положення в узагальненому вигляді фіксується наступним чином: психічний розвиток опосередкований, організований і спрямований вихованням й навчанням [5, с. 16–19].

В ході аналізу наукової літератури визначили що обов'язковий компонент екологічної компетентності є знання. Екологічні знання сприяють формуванню свідомого ставлення до навколишнього світу, природи та закладають основи екологічної свідомості.

Формування екологічної компетентності відбувається у навчальному процесі й відповідно покликане слугувати провідником екологічної культури у змісті освіти. Практична реалізація формування екологічної компетентності майбутніх фахівців сфери туризму під час професійної підготовки здійснюється шляхом екологізації навчальних дисциплін.

Екологічна компетентність в професійній діяльності майбутнього фахівця сфери туризму формує екологічну відповідальність. Умовою успішного формування екологічної компетентності майбутніх фахівців сфери туризму є застосування форм і методів педагогічного впливу, що включають експеримент і науковий пошук (особливо на магістерському рівні), удосконалюють інтелектуальні вміння (аналіз, синтез, умовиводи і т.д.), здатність критично осмислювати явища, інформацію і досвід, знаходити і обґрунтовувати варіанти вирішення екологічних проблем.

Також хочеться відзначити, останнім часом розвивається такий вид туризму як екотуризм, який потребує компетентних фахівців володіючих екологічними компетентностями що пропонує потенціал генерувати валютні надходження, зайнятість та інші економічні та соціальні виплати, особливо в регіональних райони. Екотуризм представляє Україну з можливість максимально використати її конкурентна перевага, з її специфікою т чіткі та різноманітні природні властивості, унікальна флора і фауна і різноманітна культурну спадщину. Екотуризм також може забезпечити ресурси для навколишнього середовища збереження і управління та стимул до збереження та стале використання державних та приватних земель [1, с. 5].

Сьогодні екологічний туризм повинен стати головним фактором розвитку туризму коли замість отримання короткочасної вигоди від спілкування з природою буде втілюватись довгострокова життєздатна екологічна стратегія, яка здатна забезпечити формування екологічної культури.

Процес формування екологічної компетентності майбутніх фахівців сфери туризму повинен включати наступні компоненти:

- формування адекватних екологічних уявлень. Така система уявлень дозволяє особистості знати, що і як відбувається у світі природи та між людиною та природою, і як варто поводитися з погляду екологічної доцільності. Так формується властива екологічної особистості включеність до світу природи. Головним орієнтиром при вирішенні цього завдання екологічної освіти є формування розуміння єдності людини і природи, що сприяє виникненню психологічної включеності у світ природи;
- формування ставлення до природи. Наявність екологічних знань не гарантує екологічно доцільної поведінки особистості, для цього необхідно відповідне ставлення до природи. Воно визначає характер взаємодії з природою, його мотивів, готовність вибирати екологічні стратегії поведінки, іншими словами, стимулює діяльність з точки зору екологічної доцільності. Так формується суб'єктивний характер сприйняття природних об'єктів, що властивий екологічній особистості. Головним орієнтиром при вирішенні цього завдання є формування суб'єктивної модальності суб'єктивного ставлення до природи;
- формування системи вмінь і навичок (технології) взаємодії з природою [10].

Розгляд наукових досліджень українських та зарубіжних вчених щодо феномену екологічної компетентності показав, що:

- екологічна компетентність сприяє розвитку професійної діяльності особистості у гармонії з природою;
- екологічна компетентність виражається у теоретичній і практичній готовності до реалізації професійної діяльності;
- вимагає відповідальності за результати власної діяльності в довкіллі;
- здатність реалізовувати знання, уміння, досвід, способи мислення, особистісні якості, для успішного вирішення задач і проблем різного рівня складності у життєвих і професійних ситуаціях;
- приймає універсальний, міждисциплінарний, інтегральний і соціокультурний характер діяльності майбутніх фахівців сфери туризму;
- здатність і готовність будувати гармонійні відносини з природним і штучним середовищем проживання і своїм соціальним оточенням;
- здатність і готовність до діяльності по збереженню, покращенню стану природного середовища у процесі виявлення, вирішення і попередження екологічних проблем, досвід даної діяльності;
- центральним компонентом, вихідною категорією у розумінні феномена екологічної компетентності виступає екологічна культура.

Висновок: підсумовуючи сказане, ми вважаємо, що багатогранна палітра розуміння суті екологічної компетентності свідчить про складність, суперечливість і неоднозначність самого поняття, яке приймає універсальний, міждисциплінарний, інтегральний і соціокультурний характер, представляє інтеграційне поєднання здібностей, установок і досвіду творчої майбутньої професійної діяльності фахівця сфери туризму.

Сучасна екологічна ситуація зумовлює необхідність включення майбутніх фахівців сфери туризму в вирішення проблем екологічних ситуацій і формування екологічної компетентності особистості має виступати одним із стратегічних завдань сучасної вищої туристської освіти.

Специфічне поєднання різних здібностей майбутнього фахівця сфери туризму в професійній діяльності утворює основу професійної поведінки, спрямованого на вирішення екологічних проблем. Згідно з дослідженнями психологів, педагогів, екологів, індивідуальна екологічна відповідальність майбутнього професіонала сфери туризму є показником професійної компетентності, громадянської зрілості особистості. Таким чином, екологічна компетентність є основоположним елементом в успіху екологічної професійної діяльності майбутнього фахівця сфери туризму.

В подальшому вбачаємо визначити показники формування екологічної компетентності професійної діяльності майбутніх фахівців сфери туризму.

Література

1. Allcock, A., B. Jones, S. Lane, and J. Grant. 1994. National Ecotourism Strategy. Canberra: Commonwealth Department of Tourism
2. Бакиров Т. С. Оптимізація процесу формування екологічної культури старшокласників : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.01 / Т. С. Бакиров. – Казань, 2006. – 26 с.
3. Ecological Education in Action: On Weaving Education, Culture, and the Environment / Edited By: Gregory A Smith and Dilafuz R Williams. 1999
4. Мунасіпова-Мотяш І.А. Особливості екологічної компетентності та екологічних установок студентів різних спеціальностей [Електронний ресурс]. / Режим доступу: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jrn/v7/i42/17.pdf>
5. Пруцакова О. Л. Сутність та види екологічної компетентності особистості / О. Л. Пруцакова. – К. : Лаура, 2005. – 392 с

6. Paul F.J. Eagles Department of Recreation and Leisure Studies, University of Waterloo, Waterloo, Ontario, N2L 3G1, Canada
7. Ромейко Н. В. Научно-педагогические основы проектирования содержания дополнительного послевузовского экологического образования : автореф. дис. на соискание учен. степ. канд. пед. наук / Н. В. Ромейко. – Тюмень, 2000. – 21 с.
8. Стратегія сталого розвитку “Україна – 2020” [Електронний ресурс]. / Режим доступа: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.
9. Титаренко Л. М. Формування екологічної компетентності студентів біологічних спеціальностей університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Титаренко Лариса Миколаївна. – К., 2007. – 318 с.
10. Чайковська Г. Екологічне виховання учителя початкової школи / Г. Чайковська // Імідж сучасного педагога : науково-практичний освітньо-популярний журнал. – 2012. – № 5. – С. 32–34.

References

1. Allcock, A., B. Jones, S. Lane, and J. Grant. 1994. National Ecotourism Strategy. Canberra: Commonwealth Department of Tourism
2. Bakirov T. S. Optymizatsiia protsesu formuvannia ekolohichnoi kultury starshoklasnykiv : avtoref. dys.. kand. ped. nauk : 13.00.01 / T. S. Bakurov. – Kazan, 2006. – 26 s.
3. Ecological Education in Action: On Weaving Education, Culture, and the Environment / Edited By: Gregory A Smith and Dilafroz R Williams. 1999
4. Munasyrova-Motiash I.A. Osoblyvosti ekolohichnoi kompetentnosti ta ekolohichnykh ustanovok studentiv riznykh spetsialnostei [Elektronnyi resurs]. / Rezhym dostupa: <http://www.apppsychology.org.ua/data/jm/v7/i42/17.pdf>
5. Prutsakova O. L. Sutnist ta vydy ekolohichnoi kompetentnosti osobystosti / O. L. Prutsakova. – K. : Laura, 2005. – 392 s
6. Paul F.J. Eagles Department of Recreation and Leisure Studies, University of Waterloo, Waterloo, Ontario, N2L 3G1, Canada
7. Romeiko N. V. Nauchno-pedahohycheskye osnovy proektyrovannia sodержaniya dopolnytelnoho poslevuzovskoho ekolohycheskoho obrazovannia : avtoref. dys. na soyskanye uchen. step. kand. ped. nauk / N. V. Romeiko. – Tiumen, 2000. – 21 s.
8. Stratehiia staloho rozvytku “Ukraina – 2020” [Elektronnyi resurs]. / Rezhym dostupa: <http://www.president.gov.ua/documents/18688.html>.
9. Tytarenko L. M. Formuvannia ekolohichnoi kompetentnosti studentiv biolohichnykh spetsialnostei universytetu : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.07 / Tytarenko Larysa Mykolaivna. – K., 2007. – 318 s.
10. Chaikovska H. Ekolohichne vykhovannia uchytelia pochatkovoї shkoly / H. Chaikovska // Imidzh suchasnoho pedahoha : naukovo-praktychni osvıtno-populiarni zhurnal. – 2012. – № 5. – S. 32–34.

Одержано статтю: 17.09.2017

Прийнято до друку: 15.10.2017

УДК 371.134 : 34 : 372.4
DOI: 10.15330/esu.11.81-87

Людмила Мацук

кандидат педагогічних наук, доцент, ДВНЗ
“Прикарпатський національний університет імені
Василя Стефаника” (м.Івано-Франківськ, Україна)

Liudmyla Matsuk

Candidate of pedagogical sciences (PhD),
Associate Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian
national university (Ivano-Frankivsk, Ukraine)
plo4447@ukr.net

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL PRECONDITIONS OF FUTURE PEDAGOGES' TRAINING TO LEGAL EDUCATION OF JUNIOR PUPILS

У статті окреслено психолого-педагогічні передумови підготовки майбутніх педагогів до правового виховання молодших школярів. Зокрема підгрунтям для дослідження